

SCT. SEVERIN

BØRNEHUSE

DEN STYRKEDE PÆDAGOGISKE LÆREPLAN

Version 2023

Haderslev

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE	1
INTRODUKTION.....	2
DET PÆDAGOGISKE GRUNDLAG.....	2
Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber.....	3
Pædagogisk læringsmiljø	4
Samarbejde med forældre om børns læring.....	4
Børn i udsatte positioner.....	5
Sammenhæng til børnehaveklassen	5
ØVRIGE KRAV	6
Inddragelse af lokalsamfundet (og evt. forældrebestyrelsen).....	6
Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	6
DE SEKS LÆREPLANSTEMAER	6
Alsidig personlig udvikling	7
Social udvikling.....	9
Kommunikation og sprog	10
Krop, sanser og bevægelse	11
Natur, udeliv og science.....	13
Kultur, æstetik og fællesskab	15
EVALUERING.....	16
Evalueringskultur.....	16
Evalueringsplan	17

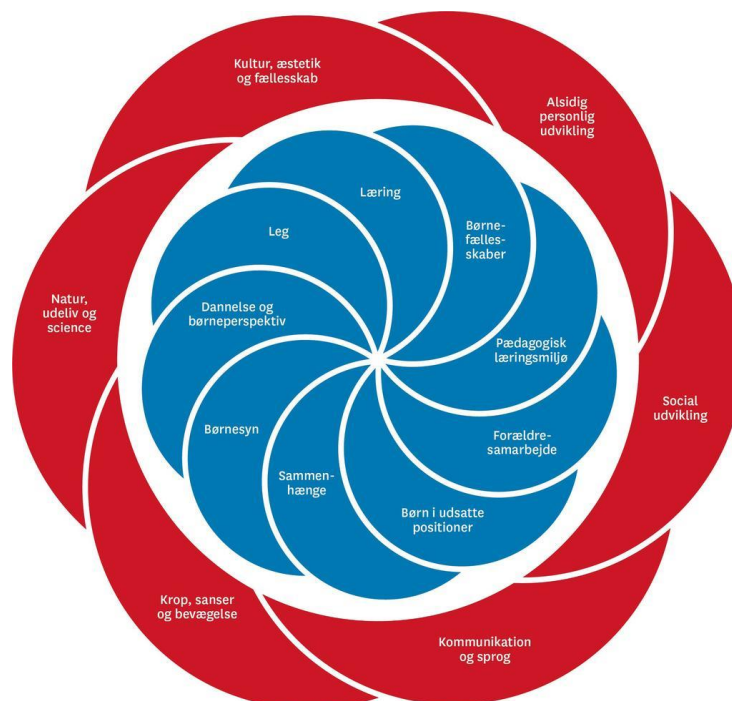
INTRODUKTION

I Danmark går stort set alle børn i alderen 0-6 år i dagpleje, vuggestue eller børnehave hver dag. Det giver dagtilbuddene en unik rolle i forhold til at understøtte alle børns generelle trivsel og udvikling. Siden 2004 har alle dagtilbud i Danmark skullet arbejde med børns læring med udgangspunkt i en pædagogisk læreplan. Som en del af den pædagogiske læreplan har dagtilbud skullet opstille mål for børns læring inden for seks centralt fastsatte læreplanstemaer. Som led i at styrke kvaliteten i dagtilbud blev det som en del af dagtilbudsaftalen Stærke dagtilbud – alle skal med i fællesskabet fra 2017 aftalt, at der skulle udarbejdes en ny lovgivningsmæssig ramme for arbejdet med den pædagogiske læreplan i dagtilbud. De nye regler om den pædagogiske læreplan blev vedtaget i Folketinget i maj 2018. Ændringen af dagtilbudsloven tager afsæt i det samlede forslag til en styrket pædagogisk læreplan, som en mastergruppe og seks arbejdsgrupper afleverede i slutningen af 2016. De nye regler ligger således i forlængelse af Master for en styrket pædagogisk læreplan.

Det er intentionen, at dagtilbuddets pædagogiske læreplan, med udgangspunkt i elementerne fra det pædagogiske grundlag samt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser for læreplanstemaerne, skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte, relevante pædagogiske refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet. Herunder sikre, at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene mv. Læreplanen skal således indeholde nogle overordnede relevante refleksioner over og eksempler på, hvordan det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet inddrager børnenes perspektiv og børnefællesskabet og tager højde for den konkrete børnegruppes sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger og behov. Eksemplerne skal være retningsgivende for personalet i det daglige pædagogiske arbejde med børnene.

DET PÆDAGOGISKE GRUNDLAG

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

I Sct. Severin Børnehuse skal barndommen have en værdi i sig selv, og børnenes perspektiver vægtes højt i dagligdagen – både på gruppe- og individniveau. Børnenes viden er vigtig, og ved en ligeværdig inddragelse, styrkes deres mestringsevne, muligheder og tilhørsforhold.

Vi arbejder med børnesyn, dannelse og børneperspektiv ved at drage omsorg, stimulere og udfordre børnene, samt ved at understøtte den trivsel, læring, udvikling og dannelse der finder sted. Vi navigerer i forhold til det enkelte barns optagethed og perspektiver – sammenholdt med hvad fællesskabet har brug for. Vi former ikke børnene efter en "kasse", "kassen" tilpasses børnene og opgaven. Herefter arbejder vi med læringsmiljøet og hvad det kalder på af justeringer, der giver alle børn deltagelsesmuligheder. Det er personalets ansvar at skabe disse sammenhænge og rammer ved at tilbyde privilegerede positioner og deltagelsesmuligheder for alle børn. Indholdet skal være meningsfuldt, udfordre børnene og danne afsæt for deres måder, at handle på.

Der er forskellige grader af inddragelse af børnenes perspektiver. Fra de fagvoksnes guidning, via deltagelse hvor børnene informeres og høres, til der hvor børn og fagvoksne er fælles om at tage initiativ og beslutninger. Vi er nysgerrige på og justerer løbende vores læringsmiljø samt arbejder med de forskellige grader af børns selv- og medbestemmelse - hele tiden med solidariteten og fællesskabet for øje. Dannelse er en dybere form for læring, hvor børnene forankrer værdier og viden i egen personlighed. Dannelse bliver derved børnenes rettesnor til at kunne orientere sig og handle i en global verden, som hensynsfulde, kritiske og demokratiske mennesker.

Det pædagogiske personale skal invitere barnet til at være aktivt deltagende, så barnet er med til at skabe sin egen læring og deltagelse i demokratiske sammenhænge. På stue- og afdelingsmøder arbejder vi fagligt med børnenes tilkendegivelser. Vi justerer læringsmiljøer, laver prøvehandlinger/aktionslæringsforløb og evaluerer børnenes perspektiver og tilkendegivelser, der er indsamlet på baggrund af forskellige data.

I Sct. Severin børnehuse skal legen prioriteres og have en central plads i hverdagen. - Det gælder både den rammesatte og den spontane leg, hvor det pædagogiske personale indtager forskellige positioner omkring legen.

Legen er grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling. Legen skabes på børnenes præmisser og fremmer bl.a. deres fantasi, fordybelse og nysgerrighed. Det pædagogiske personale skal sikre at der er rum og tid til legen. Nogle gange skal legen rammesættes og understøttes af det pædagogiske personale, for at legen kan udvikle sig i en positiv retning samt at alle børn har lige deltagelsesmuligheder.

Børn leger ikke for at lære, men læring er en gevinst ved legen. At kunne lege er ikke en medfødt kompetence, men en evne som skal opøves i forpligtende fællesskaber i samspil med børn og nærværende voksne. Dette fordrer at det pædagogiske personale prioriterer tid og plads til legen, både ude og inde, samt skaber mulighed for mangfoldighed i legene.

Det pædagogiske personale skal være tæt på legen for at kunne opspore når der er behov for guidning, anvisninger eller anden voksendeltagelse. Dette gør, at det pædagogiske personale skaber mulighed for at oversætte børnenes initiativer og intentioner i legen. I Sct. Severin Børnehuse har vi fokus på at børnene får mulighed for at afprøve nye legerelationer, samt at legemiljøer kan varieres og differentieres i større og mindre grupper.

I Sct. Severin Børnehuse skal vi have en legende tilgang, der understøtter børnenes undren, nysgerrighed og dannelse – det giver livsduelige børn.

Læreprocesser kan både være kollektive og individuelle, og de foregår hele dagen. Der kan opstilles rammer, intentioner/mål og muligheder, men da det enkelte barn lærer ud fra det allerede tilegnede samt individuelle forudsætninger, kan barnets læring kun i ringe grad defineres eller fastsættes på forhånd. Det er derfor vores pædagogfaglige opgave at skabe mulighederne for læring, ud fra en differentieret tilgang samt justere og etablere læringsmiljøer, der skaber privilegerede positioner. Læringsssynet og læringen understøttes af mangfoldige læringsmiljøer med fokus på inddragelse, fælles undring og undersøgelse, der fordrer deltagelsesmuligheder og fleksibilitet til at følge børnenes spor.

Vores arbejde med barnets læring tager udgangspunkt i et bredt læringsbegreb, hvor barnets kropslige og motoriske, sociale, emotionelle og kognitive læring, alle er vigtige elementer i det pædagogiske arbejde. Børnenes læring i læreprocesserne kommer bl.a. til udtryk i konkrete færdigheder, livsduelighed, nysgerighed, motivation samt dannelse. Muligheden for læring er allestedsnærværende, og foregår ligeledes i de rutiner og strukturer, hverdagen er præget af.

I Sct. Severin Børnehuse skal alle børn have en oplevelse af at være betydningsfulde i værdifulde fællesskaber.

I Sct. Severin Børnehuse er vi optaget af at børn skal opleve sig som værende en del af betydningsfulde fællesskaber. Vi arbejder med individet, med fællesskabet for øje, for skabe en kultur, hvor vi skaber rammen for at kunne lære og udvikle sig. Vi skaber rum for at det enkelte barns stemme, initiativ og skabe muligheden for at være aktivt deltagende hvilket er med til at skabe følelsen af at være del af fællesskaber. Forældrene har ligeledes et medansvar for at anerkende alle børn og familier uagtet forskelligheder.

Vi er optaget af at børnene danner relationer og venskaber på tværs af alder, køn og kultur, hvilket er afgørende for at børnene kan opnå følelsen af at være en del af et fællesskab. Børnene mødes om et fælles 3. og har øje for venskabet og gør sig hver dag umage for at være en god ven ud fra egne forudsætninger, hvilket det pædagogiske personale understøtter.

Pædagogisk læringsmiljø

I Sct. Severin Børnehuse skal børnene opleve varierende og mangfoldige læringsmiljøer, hvor alle sikres privilegerede positioner der giver mulighed for deltagelse.

Vi har fokus på at etablere læringsmiljøer, hvor vores pædagogiske personale på en empatisk og anerkennende måde indgår i leg og dialog, kan guide og anvise, samt igangsætte lege og aktiviteter, der sikrer deltagelse og medindflydelse for børnene, herunder at skabe privilegerede positioner for alle. Vi er på den måde meget opmærksomme på hvorledes vi er en afgørende faktor for læringsmiljøerne.

Igennem didaktiske overvejelser, sparring og inddragelse af børneperspektiver, justeres læringsmiljøerne så de understøtter børnenes aktuelle behov. I tilrettelæggelsen af det pædagogiske læringsmiljø er det ledelsens ansvar, i samarbejde med personalet, at have overblik over hvordan praksis kan rammesættes, organiseres og tilrettelægges, så børnene får de bedste betingelser for at lære og udvikle sig.

De fysiske rammer indeholder både statiske og fleksible rammer. Hvor det er muligt, etableres fleksible miljøer hvor både fagpersonale og børn med få justeringer kan medvirke til at omkode rummet og læringsmiljøet. Kodningen af rummet, den æstetiske indretning og hvilket legetøj der er til rådighed i et givent læringsmiljø, har stor betydning for hvilken leg der leges, så læringsmiljøet skal anspore, men ikke definere legen.

Vi indtænker og anvender både inde-, ude- og nærmiljøet når vi tilrettelægger, organiserer og udvikler vores læringsmiljøer. Det pædagogiske læringsmiljø bliver kontinuerligt evalueret, dokumenteret og justeret, så det er tilpasset børnegruppen. Det bliver dels udviklet, evalueret og justeret af det pædagogiske personale, men også med hjælp fra børnene, så deres holdninger og perspektiver inddrages. På afdelingerne etableres der en struktur for den løbende, systematiske vurdering af vores læringsmiljøer.

Samarbejde med forældre om børns læring

I Sct. Severin Børnehuse skal samarbejdet med forældrene bygge på gode relationer og ligeværdige dialoger, der bidrager til at gøre forældrene til aktive medspillere. Ansvar for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er et fælles anliggende.

Et godt og forpligtende forældre- og institutionssamarbejde er udbytterigt for alle børn, men for børn i udsatte positioner er det særlig vigtigt. I Haderslev Kommune har vi fokus på tidlig opsporing og indsats, og her har samarbejdet med forældrene en afgørende betydning for at vi kan hjælpe barnet til øget trivsel og udvikling.

Børn lærer og udvikler sig både i daginstitutionen og derhjemme, og det er derfor et fælles ansvar at støtte barnet heri. Dette fordrer et tæt samarbejde, der bygger på gode relationer, samarbejdsplatforme og ligeværdige dialoger mellem forældre og personale. Forældre- institutionssamarbejdet foregår på en række platforme, der dermed bliver rammesættende for relationsarbejdet.

Forældremøder og -arrangementer

Forældremøder og sociale arrangementer afholdes på afdelings- eller stueniveau. Herudover afholdes temaforældremøder på tværs af afdelingerne.

Individuel kommunikation

Institutionens kommunikation med og formidling til forældrene skal være let tilgængelig. Kommunikationen mellem forældre og personale er afgørende for et godt samarbejde og skal være let at gå til. Forældrene skal derfor have let adgang til at følge med i deres børns liv og til at kommunikere med personalet.

- Uformelle samtaler
- Ordinære forældresamtaler
- Ekstraordinære forældresamtaler
- Forældreinddragelse i læring

Børn i udsatte positioner

I Sct. Severin Børnehuse skal vi møde alle børn med positive forventninger i en inkluderende praksis, hvor det enkelte barns succeser forstørres. Børn i udsatte positioner skal også sikres mulighed for deltagelse i børnefællesskaber og her opleve at være i privilegerede positioner.

Børn leger, lærer og dannes i børnefællesskaber, og deres relationer til hinanden er afgørende. I Sct. Severin Børnehuse skaber vi pædagogiske læringsmiljøer der danner rammerne for, at alle børn med deres forskellige forudsætninger deltager og oplever sig som en del af børnefællesskaberne. Særligt for børn i udsatte positioner handler det om, at de bliver mødt med positive forventninger, oplever mestring og dermed føler sig betydningsfulde i fællesskabet. Kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø gør en forskel for alle børn i dagtilbuddet og det fremmer børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Alle børn skal have lige ret til deltagelse og lige muligheder for at komme i privilegerede positioner – dette både i store og små fællesskaber. Vi tilrettelægger og organiserer derfor vores læringsmiljøer med udgangspunkt i den aktuelle børnegruppens behov. Det er af stor betydning at vi er opmærksomme på at aflæse barnets signaler, italesætte barnets følelser, høre barnets stemme og dermed give barnet mulighed for selv- og medbestemmelse. Vi skal give børnene erfaringer i at føle sig værdifulde i legerelationer og positive samspil, og det gøres bedst i samarbejde med forældrene. Det er derfor af stor betydning, at vi oparbejder et tæt, ærligt og tillidsfuldt forældresamarbejde.

Udover det vigtige samarbejde med forældrene, kan vi også søge sparring og rådgivning hos eksterne samarbejdspartnere. En sådan rådgivning, har til formål at kvalificere vores læringsmiljøer til gavn for ALLE børn.

Sammenhæng til børnehaveklassen

I Sct. Severin Børnehuse skal vi gennem strukturer og rutiner, sikre trygge, overskuelige og sammenhængende overgange, der har fokus på barnets relationelle tryghed.

Det pædagogiske læringsmiljø skal organiseres, så børnene oplever sammenhæng i overgangene fra hjem til dagtilbud, mellem dagtilbud og fra dagtilbud til skole og SFO. I vores børneunivers arbejder vi med sammenhængende overgange, og vi er optagede af, at der i alle overgange opleves tryghed for børn og forældre. I overgange mellem vuggestue-, børnehave- og storbørnsgrupper, samarbejder vi for at sikre, at den viden, der er omkring barnet, og det samarbejde der er etableret med forældrene, overleveres til det modtagende pædagogiske personale. Eksternt har vi et formaliseret samarbejde med sundhedsplejen, dagplejen og skoler. Samarbejdet foregår både på ledelsesniveau og mellem det pædagogiske personale, forældre og overgangsparterne.

Ved overgangen til Sct. Severin Skole, har vi et formaliseret samarbejde, der foregår på flere niveauer:

- **Ledelsesniveau** - Vi afstemmer og udvikler på samarbejdet og overgangsstrukturer samt drøfter pædagogiske tiltag og igangsættelse af processer.

- **Storbørnsgrupperne/børnehaveklasselærere/SFO/ledelse** - Vi mødes en gang årligt for at drøfte nye tiltag og udvikle på samarbejdet samt genkendelighed i læringsmiljøerne.
- **Storbørnsgrupperne besøger børnehaveklasserne og SFO** - De møder gamle venner fra børnehaven og oplever, hvordan læringsmiljøerne igennem en skoledag kan se ud. Indholdet i besøgene er i sig selv også medvirkende til at skabe overgangsmarkører for børnene. Udover de fastsatte besøg er skolen åben for os, og vi har mulighed for at benytte lokaler, bibliotek, hal, skolegård.
- **Skolens overgangsmedarbejder** - Fra efteråret og frem til sommerferien, har skolen en overgangsmedarbejder, som besøger og deltager i storbørnsgruppernes hverdag.
- **Overgangsbeskrivelser og møder** - Før skolestart udfylder det pædagogiske personale overgangsbeskrivelser og der aftales overgangsmøder mellem pædagoger og børnehaveklasselærere, så relevant viden om børnenes overleveres til gavn for børn og forældre. I situationer, hvor barnet er i en udsat position eller der er eksterne samarbejdspartnere involveret, inddrages skolen tidligere i samarbejdet, og der afholdes overleveringsmøder med deltagelse af forældre.
- **Deltagelse i overgangen ved skolestart** - Fra skolestart og nogle uger frem, vil pædagoger fra storbørnsgrupperne i SSB, være deltagende i skolen/SFO. Dette for at understøtte overgangen for det enkelte barn, således at alle får den bedst mulige start på skolelivet. Det er tryghedsskabende for skolestarterne, at de i overgangen møder deres pædagoger fra børnehaven, lige som det skaber god forudsætning for konkret faglig sparring imellem dagtilbud og skole.

ØVRIGE KRAV

Inddragelse af lokalsamfundet (og evt. forældrebestyrelsen)

Med henblik på at styrke det pædagogiske læringsmiljø, inddrages lokalsamfundet så vidt muligt. Dette kan eksempelvis være i form af bibliotek, museer, idrætsfaciliteter, teater, plejehjem, håndværk og erhvervsliv.

Den konkrete udarbejdelse, evaluering og opfølgning på den pædagogiske læreplan foretages af ledelsen og personalet. Forældrebestyrelsen er inddraget i drøftelsen om processen, og vil blive præsenteret for udkastet til den fælles plan, inden denne efterfølgende skal danne grundlag for de enkelte afdelingers praksisplaner. Forældrebestyrelsen vil her få mulighed for at blive hørt og komme med input og forslag til justeringer.

Forældrebestyrelsen bliver løbende involveret i evalueringen af og opfølgningen på den pædagogiske læreplan, blandt andet i form af drøftelser om aktuelle øvebaner der omhandler lege- og læringsmiljøet.

Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø er ofte sammenhængende og har stor indflydelse på hinanden. Eksempelvis påvirker dårligt lys og meget støj både det fysiske miljø og det psykiske børnemiljø.

Vi arbejder til stadighed på at forbedre og udnytte de fysiske rammer bedst muligt. Afdelingernes indretning skal i størst mulig udstrækning, såvel inde som ude, understøtte deltagelsesmulighed for alle. Det fysiske rum skal tilgodeses forskellige typer aktiviteter og leg, der kan medvirke til den sociale, sproglige, motoriske og individuelle personlige udvikling. Der skal skabes mulighed for ro og fordybelse, og da inderummet ofte er udfordret af mangel på plads, er det vigtigt at uderummet indtænkes.

Vi skal så vidt muligt inddrage børnenes perspektiver, der kan være udtrykt verbalt og/eller nonverbalt. Vi skal også udfordre børnene ved at inddrage voksenperspektiver og ved at samtænke æstetik, kultur og dannelse. Det æstetiske børnemiljø har betydning for, om børnene oplever børnehaven som et rart sted, der inspirerer, motiverer og udfordrer dem til at udfolde sig og lære.

Det pædagogiske personale er ledere af børnegrupperne, og de skal understøtte børnenes muligheder for at trives. Det handler om at skabe en konstruktiv gruppedynamik i børnegrupperne - uden mobning og eksklusion fra fællesskabet, og om at sikre alle børn gode og positive voksenkontakter. I et godt psykisk børnemiljø bidrager venskaber, rummelighed, omsorg, tryghed og medbestemmelse til en positiv hverdag.

DE SEKS LÆREPLANSTEMAER

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af seks læreplanstemaer. De seks læreplanstemaer har til hensigt at

sikre en bred læringsforståelse og fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling. Der er fastsat en indholdsbeskrivelse for hvert læreplanstema, som beskriver de overordnede elementer, som ligger i det enkelte læreplanstema. Herudover er der fastsat to pædagogiske mål for hvert læreplanstema. Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes inden for rammerne af indholdsbeskrivelserne og de pædagogiske mål. (Dagtilbudslovens § 8, stk. 2 og 4).

De seks læreplanstemaer, som omhandler børnenes kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive læring er

- Alsidig personlig udvikling
- Social udvikling
- Kommunikation og sprog
- Krop, sanser og bevægelse
- Natur, udeliv og science
- Kultur, æstetik og fællesskab

Alsidig personlig udvikling

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

Barnets alsidig personlig udvikling fordrer deltagelse i fællesskaber, da de relationer og deltagelsesmuligheder barnet indgår i, er medvirkende til at udvide barnets erfaringsverden, samt danne hvem barnet er og hvem barnet bliver. Læringsmiljøerne skal understøtte tolerance og respekt for mangfoldighed og individets egenværdi, koblet med de samspil og kompromiser det kræver at være i et gensidigt forpligtende fællesskab. I mødet med den anden og i de erfaringer barnet får i samspil, lærer barnet sig selv at kende. Derfor er kvaliteten af de samspil barnet indgår i afgørende for barnets udvikling af selvværd, gåpåmod og erfaringer med tilknytning.

Det pædagogiske personale skal igennem trygge, nærværende og anerkendende relationer, være bevidste om at afstemme barnet samt agere følelsesmæssigt støttende og regulerende, når barnet har behov for det. De skal være rollemodeller for børnene i forhold til håndtering af hele følelsesregisteret, samt synliggøre intentioner og reaktioner:

- Involvere børnene i trøst og omsorg samt konflikthåndtering
- Være nysgerrig på intentioner, perspektiver og følelser og italesætte disse for alle børnene
- Italesætte hvordan handlinger medfører reaktioner/konsekvenser
- Sætte lys på hvor og hvordan børnene glæder hinanden og sæt lys på alle de gode initiativer og intensioner
- Fokus på at italesætte de indre værdier i barnet og ikke færdigheder
- Gå bagved, ved siden af og foran.
- Skabe deltagelsesmuligheder i både børnefællesskaber og aktiviteter gennem differentieret tilgang med udgangspunkt i bl.a. NUZO
- Etablere attraktive lege omkring børn, der ikke naturligt bliver inkluderet i legen.
- Skabe rum hvor barnet kan lære at lege og udvikle legekompeterer, og derved indgå i relationer som lærer barnet noget om sig selv.

Det pædagogiske personale skal gennem faglig sparring samt refleksion være bevidst om egen rolle i relationerne og den tilknytning de indgår med børnene. Derfor skal der i samarbejdet være et fokus på at:

- Det kan være befordrende for barnet, situationen og relationen at skifte position med kollega i belastede situationer
- Kunne italesætte egne følelsesmæssige udtryk og tale om sin egen rolle og de reaktioner man havde overfor barnet
- Redefinering og indsamling af kvalitative data
- Se hvad barnet kalder på - kigge på intensionen og læringsmiljøet, ikke på handlingen
- Anvende kollegial sparring

I det pædagogiske arbejde og i den interaktion der foregår mellem barn/voksen kræves der at der i praksis, er fokus på følgende processuelle faktorer i læringsmiljøerne:

- Muligheden for at anvende science tilgangen bredt til at anspore nysgerrighed og undring og være nysgerrige sammen, også når det handler om følelser og reaktioner på følelser
- Mulighed for spejling i relationerne og læringsmiljøerne
- Nærvær i relationen og samværet
- Positionering – både barn/barn og voksen/barn, samt hvorledes uhensigtsmæssige positioneringer kan udfordres og ændres, til barnets og fællesskabets bedste
- Justering i forhold til barnet og de signaler det giver
- At undersøge og inddrage barnets- og børneperspektiver
- Forstå det barnet lykkes med, både over barnet og overfor de øvrige børn
- Møde barnet med forventninger, men afstemte forventninger
- Tåle de frustrationer barnet oplever og anvise og guide så barnet over sig i strategier til regulering og at mestre at arbejde sig igennem følelsen
- Fokus på nuancering af følelsesregister og de oplevede følelser og skabe mulighed for at der både er hjælp til ydre regulering og guidning til indre regulering
- Forskellen på lyst og behov, og være nysgerrige på forskellen samt italesætte den
- Selvhjulpethed og selvstændighed ift. at mestre tilpassede opgaver/krav
- Følelsesmæssig afstemning og italesættelse af følelser
- Anerkende initiativer og italesætte intentioner
- Vedholdenhed og brug af time timer
- Lige muligheder gennem afstemte forventninger til de enkelte

Der er ligeledes vigtige fokusområder i de strukturelle faktorer i læringsmiljøet, og både i de fysiske og organisatoriske rammer har følgende stor betydning for udviklingen af kompetencer der understøtter den alsidige personlige udvikling:

- Indretning der tilgodeser børneperspektivet og barnets egne muligheder for at være selvhjulpent, både i leg, garderobe, putning, spisesituation mv.
- Barnet har en tryk og kendt base, både på sin stue, i sin garderobe og på sin siddeplads
- Barnet kan synligt se spor fra sig selv i læringsmiljøerne, eksempelvis gennem navn, "min familie", en tegning eller andet der signalerer at "her hører jeg til og jeg er vigtig i det her fællesskab"
- Mulighed for at indgå i relationer og fællesskaber i mindre grupper
- Organisering og didaktiske overvejelser ud fra nærmeste udviklingszone – differentierede læringsmiljøer
- Aktiviteter og rutiner hvor der er gentagelser af de væsentlige handlinger så det er muligt at være iagttagende og derefter deltagelsesmulighed når aktiviteten/rutinen synes overskuelig/forudsigelig
- Tydelige voksne og rammer, med afstemte forventninger og krav
- Positionering ift. voksenrollerne – f.eks. "legekammerat"/"regissør"
- Legegrupper, hvor der er nærvær omkring gruppen og mulighed for at følge barnets spor
- Fast struktur og fysiske miljøer der er klar til leg (herunder opryddede)
- Minimere antal skiftende voksne, hvor det lader sig gøre (i den interne struktur)
- Arbejdsgange der sikrer viden om hinandens arbejde, f.eks. vuggestue/børnehave. Det sikrer en viden om hvad barnet er på vej til, samt hvad barnet kommer fra. Justere forventninger og tilgang ift. det modtagende miljø og ligeledes en justering af det modtagende miljø, så begge dele er børneparate, men ligeledes har fokus på nogle konkrete udviklingspunkter

Vores forældresamarbejde er ligeledes et vigtigt fokus i forhold til at understøtte barnets alsidig personlige udvikling. Den erfaringsverden barnet møder i hjemmet og sammen med sine forældre og netværk, kan ikke adskilles fra barnets liv og udvikling i dagtilbuddet. Vi er derfor i løbende sparring og dialog med forældrene om hvordan vi i fællesskab får sat de bedste rammer for barnets udvikling. Vi deler observationer, undren og viden omkring barnet med hinanden og det fagprofessionelle personale kan sammen med forældrene indgå et samarbejde, hvor der på konstruktiv vis vejledes i forhold til tilknytning, relationer, afstemning og justeringer. Vi kobler blikket på det enkelte barn med et blik på barnet i et fællesskab.

I det pædagogiske arbejde med at skabe læringsmiljøer og understøtte den alsidige personlige udvikling har vi ud over vores generelle faglighed følgende metoder hvor vi kan hente materiale, inspiration og viden;

- ICDP
- KaMiBe
- Videoptagelser – også som led i forældresamarbejdet
- Fri for Mobberi
- Redskaber fra hjernesmart pædagogik
- Relationskemaer

Social udvikling

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed. Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.

Alle børn skal deltage i sociale fællesskaber, hvor de oplever at høre til, og hvor de kan bidrage værdifuldt og relevant til fælles lege, aktiviteter og samvær. Alle børn, og særligt børn, der længerevarende befinder sig i udsatte positioner, er afhængige af, at det pædagogiske læringsmiljø opfatter forskellighed som en ressource og understøtter muligheden for deltagelse og medindflydelse til fælles glæde og engagement.

Pædagogens rolle

Pædagogen skal have sit fokus på barnets deltagelse i fællesskabet. Vi vil bestræbe os på at se alle børn og justere læringsmiljøet så godt vi kan, ud fra at der skal være plads til alle børn i fællesskabet. Vores fællesskaber er mangfoldige - hele afdelingen til fælles arrangementer, på legepladsen, på gruppen, i samling, som en fast spiseplads omkring bordet, i garderoben og endelig i små grupper med et særligt fokus på sprog, motorik, relationer, lege m.m. Der skal ligeledes være fokus på vores egen deltagelse og som rollemodel, da børn spejler sig i de omgivende relationer.

Vores opgave

- At støtte børnene til at få øje på hinanden gennem legegrupper og ved at styrke børnenes venskaber. Relationer er en væsentlig del af at lære empati
- At støtte børnene i at kunne sætte sig ind i andres følelser og dermed at de kan handle på måder, der understøtter fællesskabet
- At støtte de børn der mangler de grundlæggende legekompeter og derved kan have svært ved at få adgang til legefællesskaber
- At hjælpe børn der ofte er dominerende i legen og ofte vil bestemme
- At støtte børn i deres venskaber og i deres lege
- Hjælpe børnene til at få forståelse for andre og den betydning deres handlinger har for andre i fællesskabet
- Vi vil møde alle børn med positive forventninger, fordi det fremmer børns gå-på-mod

- Når vi er ude af institutionen, hjælper vi børnene med at få erfaringer i at begå sig i en verden udenfor institutionen, og det er særligt vigtigt for sammenhængen til skolen, at børnene har gode erfaringer med at tage initiativ til at indgå i relationer
- Vi tilbyder et læringsmiljø hvor vi arbejder med forhandling, indgå kompromisser og løse konflikter

Processuelle faktorer i læringsmiljøet

- Mulighed for spejling i andre rollemodeller og relationer
- Fællesskaber der støtter alle børn på forskellig vis
- Møde og tilpasse børns lyst og behov i forhold til en given situation
- Anerkende barnet i fællesskabet
- Lige muligheder i et tilpasset læringsmiljø afstemt det enkelte barn

Strukturelle faktorer i læringsmiljøet

- Pædagogen går foran, ved siden af og bag ved børnene
- Faste spisepladser
- Læringsmiljøer der er indbydende og klar til leg
- Små grupper
- Legegrupper
- Legeaftaler
- Aftaler om arbejdsgange i overgangen fra vuggestue til børnehave
- Positionering i de forskellige læringsmiljøer

Forældresamarbejdet

Dialogen og samarbejdet mellem forældre og personalet er medvirkende til en gensidig forståelse af barnets perspektiv og det sociale liv i dagtilbud. Det er helt naturligt at vi ser forskelligt på barnets sociale kompetencer, da vi ser barnet i forskellige kontekster. Dialogen og samarbejdet bidrager til at støtte og udvikle barnets sociale kompetencer og kan forebygge at barnet kommer i en udsat position. Den fælles opmærksomhed på alle børnene i fællesskabet vil også kunne være med til at forebygge mobning på børnegruppen, eksempelvis ved at alle hilser godmorgen til hele gruppen eller det enkelte barn.

Metoder

Ud over vores generelle faglighed vil vi bruge følgende metoder hvor vi kan hente materialer, inspiration og viden;

- ICDP
- Fri for Mobberi
- Relationskemaer
- vækstmodellen

Kommunikation og sprog

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Sprog skal læres hele dagen, og det er derfor af afgørende betydning, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med de øvrige børn og med det pædagogiske personale. I praksis betyder det, at det pædagogiske personale skal være tydelige og bevidste om deres rolle som ledere af børnegrupperne og de pædagogiske læringsmiljøer, da en god sprogtilegnelse kræver en rammesætning, hvor der grundlæggende er ro, forudsigtelighed og struktur.

Det pædagogiske personale skal være bevidste om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at de samtidigt har til opgave at guide børnene til at indgå i fællesskaber med andre børn. For at bringe høj kvalitet ind i børnenes sproglige miljø, kræves i praksis følgende af de pædagogiske medarbejdere:

- At vi går hen til den vi taler med, i stedet for at råbe gennem lokalet
- At vi anvender et nuanceret sprog, og bruger nye ord og begreber

- At vi er opmærksomme på at være nærværende og lyttende i dialogerne
- At vi er opmærksomme på stemmeføringen, og på hvornår der tales højt, og hvornår der tales lavt
- At vi skaber en kultur hvor der ventes på tur og samtaler ikke afbrydes. En samtale føres ved at de samtalende skiftes til at være i en tale -og en lytteposition
- At vi lader børnene hjælpe med og deltage i praktiske gøremål, og at vi sætter ord på undervejs
- At vi understøtter børnene i, at deres sprog bliver nøglen til medbestemmelse og fællesskabsfølelse
- At vi samtænker sprog og øvrige kompetencer – eksempelvis krop, sanser og bevægelse

Det er vores opgave at tilbyde børn en bred vifte af sproglige læringsmuligheder og aktiviteter, der understøtter tilegnelsen af sprogforståelse, ordforråd, udtale og sætningsdannelse. Det pædagogiske personale skal gennem samtaler, spørgsmål, historiefortælling og leg udfordre og hjælpe børnene med at sætte ord på oplevelser og erfaringer. Læring foregår hele dagen, og sprog skal indtænkes i alle rutiner og i planlagte og spontane aktiviteter.

Det fysiske læringsmiljø skal indrettes, så det fremmer sprogindlæring og muliggør både planlagte og spontane lege og aktiviteter. Følgende forhold har afgørende betydning for det sproglige læringsmiljø:

- Lokalerne skal så vidt muligt indrettes med mindre og adskilte rum til forskellige aktiviteter
- Store åbne arealer, der kun lægger op til løb og larm skal begrænses
- Der skal så vidt muligt skabes mulighed for at lave aktiviteter med mindre grupper af børn
- Der skal være let adgang til bøger og steder med ro til læsning
- Vi skal som udgangspunkt ikke læse for børnene, men læse med børnene (dialogisk læsning)
- Der skal være let adgang til papir, blyanter, farver, kridt, tavler mm.
- Der skal være let adgang til legetøj til lade-som-om lege (køkken, købmand, teater, mm.)
- Der skal være let adgang til spil, bogstavklodser, terninger mm.
- Skriftsprog skal synliggøres i meningsfulde sammenhænge (literacy)
- Vi skal inddrage digitale redskaber i meningsfulde sammenhænge
- Der skal være fokus på støjniveaue, da børn skal kunne høre sproget for at lære sproget

Vi sprogvurderer børn i alderen omkring 3 år, hvis der er sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, der giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering. Såfremt vurderingen giver anledning til en særlig eller fokuseret indsats, inddrager og vejleder vi forældrene, så vi i fællesskab kan understøtte barnets sproglige udvikling. I institutionen kan en særlig indsats eksempelvis bestå i etablering af sproggrupper.

I arbejdet med de 0 til 3-årige børn, anvender vi SprogTrappen, der med afsæt i det lille barns sproglige udvikling, bidrager til refleksion over egen praksis og eget læringsmiljø. Formålet er at styrke vores evne til at understøtte barnets udvikling hen mod et alderssvarende sprog ved 3 år. Modellen fokuserer ikke kun på barnets formelle sprog, men inddrager alle de elementer, der gensidigt påvirker hinanden, når barnet skal udvikle sprog, bl.a. legeudvikling, relationer/sociale kompetencer, kognition og fælles opmærksomhed.

Krop, sanser og bevægelse

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Børnene skal inviteres til at få mange forskellige kropslige erfaringer i et læringsmiljø, hvor bevægelsesglæde, kreativitet og leg er nøglebegreber, og hvor det pædagogiske personale motiverer børnene til at bevæge sig ved at vise glæde ved bevægelse og kropslig udfoldelse.

Lige fra barnets spæde liv erfarer barnet via sine sanser og ved at stimulere de primære sanser. Dette har betydning for barnets sociale, sproglige udvikling samt trivsel og koncentrationsevne. Denne tidlige stimulering er et fundament for den senere læring. Indlæring hviler på sansning og perception og giver barnet gode forudsætninger for et liv med handling og bevægelse. Derfor er det vigtigt for barnet, at det er omgivet af voksne i hjemmet og i dagtilbud som er tydelig rollemodeller, og som har en motivation og lyst

til bevægelse og leg. Barnet vil udforske kroppen både i fællesskab og alene. Denne udforskning giver en indbygget tro på egne evner og mod og lyst til nye udfordringer. Vi ser ydermere grundlegen som en vigtig medspiller, idet den bedste måde et barn kan udvikle sig på, er gennem leg. Det er her børn eksperimenterer, udtrykker sig gennem fantasi, lærer sig selv at kende og spejler sig i hvad de andre børn gør. Barnets motivation er drivkraften for legen, og legen bliver et frirum for bevægelse, hvor der ikke behøves ord.

Pædagogens rolle

Krop, sanser og bevægelse er en del af pædagogikken og dermed skal det pædagogiske personale have en bevidsthed om egen rolle og hvilken motiverende faktor vi udgør for barnet. Pædagoger og lærere i Haderslev kommune bliver pt. tilbudt et undervisningsforløb i KaMiBe. KaMiBe (karakterstyrker, mindfulness og bevægelsesaktiviteter) sigter på at skabe bedre læringsmiljøer, som inkluderer alle børn. Karakterstyrke er med til at barnet udvikler mestringsstrategier og handlekompetencer, mindfulness er stressreducerende og styrker barnets relationelle kompetencer og bevægelsesindsatser har en positiv indvirkning på emotionelle, læringsmæssige og sociale processer.

Derfor er KaMiBe et funktionelt værktøj til, når vi skal inspirere, planlægge og opmuntre til bevægelse samt tænke det aktivt og konkret ind i hverdagens aktiviteter. Børnene spejler sig i de voksne og derfor har den voksnes rolle en afgørende betydning for, at vi går foran som rollemodeller ved at vise glæde ved bevægelse og kropslig udfoldelse. Pædagogen skal have et blik for hvornår barnet øver sig på kanten af egen formåen og kan skelne imellem, hvornår man skal give en hjælpende hånd og hvornår man blot skal være tæt på, i et sikkerhedsaspekt.

Vores opgave og processuelle faktorer i læringsmiljøet

De voksne skal skabe læringsmiljøer og muligheder for at motoriske lege kan finde sted dagen igennem og disse legemiljøer bør indeholde muligheder for at udfordre kroppens styrke, regulering af arousal via stimulering af de primære sanser. Vi har en opmærksomhed på, at læringsmiljøet tilbyder understøttende sansestimuli i form af forskellige underlag på legepladsen. Leg med bolde bør være en mulighed og kordinationen bør udfordres. Musklerne skal styrkes med mulighed for skubbe, trække og klatre samt sikre og understøtte grundlegen. Derudover skal vores læringsmiljøer og organisering tilgodesee børn, som har brug for vilde bevægelser, for at komme op i arousal, men også det modsatte ved sansestimuli i form af stimulering af de primære sanser til at komme ned i arousal.

Rammerne skal være trygge og genkendelige så barnet har mod på at udfordre sig selv og der skal være tid, som giver barnet mulighed for fordybelse og gentagelse, hvilket er væsentligt for barnets motoriske udvikling. Derfor skal de voksne gøre sig overvejelser om, hvor ofte vi afbryder livsvigtig leg og motorisk læring hos børnene frem for den voksenstyrede aktivitet som er i den voksnes dagsorden. Det er særligt vigtigt, at det pædagogiske personale spotter børn, som ikke af sig selv vælger bevægelser eller om der er særlige bevægelser som barnet undgår og dermed har øje for de sansemotoriske tegn i barnets adfærd. Disse tegn viser personalet, om barnet har en veludviklet sansemotorik og kan give de voksne nogle handlemuligheder med øje for at give barnet bedre deltagelsesmuligheder i fællesskabet. Ydermere har det pædagogiske personale en opgave i at arbejde med børnenes selvhjulpethed, som giver barnet mulighed for livsvigtig læring ved at blive aktivt medskabende i eget liv, og denne vigtige følelse, må vi ikke fratage barnet.

Strukturelle faktorer i læringsmiljøet

Idet vi indtænker krop, sanser og bevægelse som en del af pædagogikken, kan det komme til udtryk ved eksempelvis:

- Massageforløb med eksempelvis beroligende trykmassage, små bolde eller andet
- Opmærksomhed på hvornår og hvor ofte børnene bliver afbrudt i deres leg eller det som de er fordybet i
- Stimulering af de primære sanser (labyrinth, taktil og muskel led sans)
- Understøtte rytmen ved sang, musik, dans og bevægelse
- Leg, hvor det er børnene som har den indre drivkraft for legen
- Organisere børnegrupperne så det skaber mulighed for vilde og rolige lege, der giver barnet
- deltagelsesmuligheder
- Opmærksomhed på forskellige underlag på legepladsen
  - Tilbyder motoriske stimulerende aktiviteter i form af gyng, balance, klatre m.m.
  - Vi skaber læringsmiljøer hvor der er plads til både bevægelse, ro og fordybelse

- Planlagte motoriske aktiviteter
- Stor opmærksomhed på den voksnes rolle og dets betydning
- KaMiBe

Forældresamarbejde

Det er af stor betydning for barnet, at vi er i et tæt samarbejde med forældrene omkring barnets motoriske udvikling, idet det handler om, at barnet skal have gode muligheder for motorisk udvikling hele dagen. Det betyder helt konkret at motorikken skal stimuleres lidt og ofte, flere gange om dagen, frem for meget, én gang om ugen. Forældrene må være sig bevidste omkring det tilhørende forældreansvar og deres aktive rolle ind i dette. Hvilke valg man tager for barnet og hvilke muligheder man som familie har, er af gode grunde meget forskellige. Hvis man i en travl hverdag er bevidst om det, kan de små ting som medvirker til udvikling have høj værdi. Det kan eksempelvis være en cykeltur eller hjælp til borddækning, der i et motiverende og anerkendende miljø kommer barnet til gode.

Natur, udeliv og science

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også et grundlag for at arbejde med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur. Det pædagogiske personale skal opmuntre børnene til at foretage egne undersøgelser samt støtte og guide dem i at turde øve sig igen og igen for derved at opbygge en grundlæggende tillid til egne ideer og evner.

Naturen har for både store og små, en afslappende og afstressende effekt og naturoplevelser i barndommen har for barnet en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv indvirkning. Det er dog ikke nok, blot at opholde sig ude i naturen. Læreplansarbejdet handler om at etablere en pædagogisk praksis hvor der er reflekteret over sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes udbytte, med læreplanstemaerne in mente. I læreplanstemaet Natur, udeliv og science bliver der især lagt vægt på børnenes nysgerrighed, erfaringsdannelse og udforskningslyst.

Som beskrevet i det pædagogiske grundlag, så skal de pædagogiske læringsmiljøer være til stede hele dagen og der skal være en sammenfletning af de 6 læreplanstemaer på kryds og tværs, forstået på den måde at:

- Det lille vuggestuebarn både får trænet sin motorik, sit sprog og kommunikation, samt oplevet udelivet, når der bliver trillet bolde til hinanden på græsplænen.
- Børnehavebarnet får brugt sin motorik, udviklet sit sprog og styrket de sociale spilleregler, ved at bygge huler af grene ude i skoven.

Pædagogens rolle

Dette læreplanstema inddeles i 3 områder – Natur, Udeliv og Science. Gældende for alle tre områder er dog at læringsmiljøet skal tage afsæt i mulig læring og inddrage børnene som aktive medskabere af egen læring, ved at det pædagogiske personale stiller åbne og nysgerrige spørgsmål til børnenes forståelse af sammenhænge i naturen og deres omverden.

Det pædagogiske personales rolle er endvidere at lytte til børnenes undren, deres spørgsmål og deres begyndende hypotesedannelser og kategoriseringer de gør sig i forhold til naturen.

- For det lille vuggestuebarn gælder det, at det bliver mødt med svar når det f.eks. kommer med en mælkebøtte og siger "Hvad er det?", eller at barnet får lov til at lege med vand på legepladsen selvom det bliver gennemblødt.

- Børnehavebarnet undrer sig for eksempel over, hvorfor det er koldt om vinteren og mere mørkt end det er om sommeren, eller det stiller spørgsmålstegn ved hvordan og hvorfor planter vokser.

Som pædagogisk personale bør vi dels være igangsættende og går foran børnene, men vi bør også følge børnenes spor og være opmærksomme på børneperspektivet. Det pædagogiske personale skal, ligesom i de andre læreplanstemaer, have en særlig opmærksomhed på at sikre, at børn og familier i udsatte positioner støttes i at være i og lærer om naturen. Vi skal samtidig være opmærksomme på det generelle forældresamarbejde og inddragelse af lokalsamfundet, som f.eks. Damparken, Dyrehaven, fodboldbanerne ved stadion og de små legepladser rundt om i boligkvarteret.

Processuelle faktorer i læringsmiljøet

Natur i dagtilbuddet forstås som alt det der omgiver os, som ikke er menneskeskabt. At være i naturen i barndommen og dermed opleve, erfare og få viden om den, er en del af barnets dannelses- og læringsproces og bidrager til barnets forståelse af sig selv og andre.

Læringsmiljøet bør:

- give muligheden for at opleve og erfare naturen
- understøtte barnets læring om natur og naturfænomener, herunder f.eks. årstider, vejr-fænomener, dyrearter mv.
- være forstået som ikke kun værende legepladsen, men også skov, å, sø, strand m.v.
- give mulighed for at eksperimentere med forskellige elementer
- inddrage menneskets betydning og indvirkning på naturen, set i et miljøperspektiv
- give lyst til at gå på opdagelse og være nysgerrige
- Være klar på at forholde børnene til bæredygtighed, da børns forhold til natur hænger sammen med klodens nutidige og fremtidige udvikling

Udelivet rummer andre legemuligheder end de indendørs lege, idet udelegene er mere åbne og fri. Der er "højere til loftet" i udelivet og det giver ofte større chance for fordybelse og færre konflikter mellem børnene. Samtidig kommer det helt naturligt, at f.eks. grovmotorikken bliver udfordret og dermed styrket.

Læringsmiljøet i udelivet kan:

- indeholde de samme rutiner og aktiviteter som inde på stuen, såsom måltider, aktiviteter eller samling
- med fordel også indeholde indeaktiviteter som at tegne, lege med dyr, bygge med klodser mm.
- styrke samarbejdsevnerne hos børnene og give en fællesskabsforståelse blandt børnene
- styrke den kropslige og sansemæssige forståelse for det enkelte barn
- for nogle børn virke uoverskueligt og komplekst. For disse børn skal læringsmiljøet tilrettelægges, så det bliver enkelt og uden for mange valg

Science er i dagtilbuddet en tilgang, hvor personalet støtter børnene i at undersøge og eksperimentere med deres omverden. At arbejde med science kræver, et nærværende og nysgerrigt pædagogisk personale. Science er også et fokus på naturvidenskab og teknologi. Det betyder at personalet skal opøve viden, hvordan man kan arbejde med naturvidenskab og teknologi i en pædagogisk sammenhæng, blandt andet ved at stille spørgsmål sammen med børnene og stimulere deres nysgerrighed.

Når der tænkes science, bør læringsmiljøet:

- understøtte børnenes begyndende matematiske opmærksomhed
- tage højde for, at arbejdet med science indebærer at opnå viden som rækker ud over, hvad man umiddelbart kan erkende med sine sanser og at der derfor bør skabes sammenhæng mellem det man sanser og det man ved
- give anledning til eksperimenterende leg
- give anledning til undersøgende leg
- give anledning til imiterende leg
- være indrettet sådan at der både kan arbejdes med science i planlagte og spontane aktiviteter
- integrere teknologi. Forstået sådan at det både kan være analoge teknologier som en rullevojn eller et ur og digitale teknologier som iPads, en GPS eller kameraer.

Strukturelle faktorer i læringsmiljøet

Her gælder det for alle tre områder af læreplanstemaet at:

- det pædagogiske personale går foran, ved siden af og bag ved

- børnene oplever at være i elementerne i både større og mindre grupper
- der er materialer til rådighed såsom, forstørrelsesglas, kikkerter, sorteringsbakker og evt. også en iPad, således at digital dannelse bliver koblet på naturen
- huske, at dagligdagsrutiner kan overføres til udemiljøet

Kultur, æstetik og fællesskab

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden. Det pædagogiske personale skal derfor skabe et læringsmiljø, der formidler glæde ved æstetiske oplevelser og skabende praksis.

Kultur, æstetik og fællesskab bidrager til at præge børns forståelse af og tilgang til verden. Vi skal derfor tilstræbe at børnene gennem mødet med andre kulturelle værdier og udtryksformer – kunstnerisk, kulturelt og menneskeligt – bliver bevidste om egne kulturelle rødder. Ved at skabe traditioner og udvikle en kulturel praksis, skal vi inspireret børnene til selv at lege, omforme og eksperimentere med de udtryk, de møder på deres vej.

Vi skal arbejde med kultur for børn, kultur med børn og kultur af børn. Kultur for børn og kultur med børn kræver, at vi enten formidler kulturen, deltager i- eller præsenterer børnene for kulturen – dette kan eksempelvis gøres ved at:

- Give børn mulighed for at opleve musik, teater- og danseforestillinger, koncerter, udstillinger og museer
- Give børnene mulighed for at udfolde sig med musik, teater, dans og et bredt udvalg af kreative værkstedsaktiviteter.
- Præsentere børnene for forskellige madkulturer
- Præsentere børnene for forskellige kunstneriske arbejdsformer
- Præsentere klassisk og moderne litteratur og film
- Gøre digitale medier tilgængelige
- Skabe sammenhæng mellem de oplevelser børnene har, og de udtryksmuligheder børnene får
- Præsentere børnene for kulturelle traditioner og højtider - eksempelvis fastelavn, påske, Skt. Hans, høstfest og jul
- Præsentere børnene for egne traditioner – eksempelvis sommerfest, bedsteforældrekaffe og forældrekaffe.
- Præsentere børnene for "fremmede" højtider og traditioner – eksempelvis Eid
- Være rollemodeller som selv læser, spiller musik, danser, maler etc.

Børn er i sig selv kulturskabende, hvilket kommer til udtryk i deres handlinger. Handlingerne skaber mening og betydning for børnene i øjeblikket, og kan komme til udtryk i form af rim, remser, sange, rytmer vitser gangarter eller lege. Kultur af børn skal vi understøtte ved at være nysgerrige på børnenes måder at opleve og udtrykke sig på.

Fællesskab og demokrati

Vores fællesskaber skal være præget af en kultur, hvor børn og voksne taler ordentligt og respektfuldt til hinanden, hjælper hinanden når der er brug for det og hvor alle inviteres ind i et fællesskab. Her er det pædagogiske personale rollemodeller for god social adfærd. De skal positionere sig i forhold til børnegruppen ved at gå foran og vise, gå ved siden af og opmuntre og begejstre samt gå bagved og give støtte, hjælp og guidning. Denne voksenstøtte giver børnene en tryk ramme, hvori de får plads til at øve sig, begå fejl, opleve sejre og få følelsen af at være værdifulde.

Den demokratiske dannelse starter i barndommen, og demokrati er noget der kræver øvelse. Vi skal skabe rum, der inviterer børnene til at deltage i demokratiet, og de skal opleve at det er en del af demokratiet at være uenige. Demokratiske erfaringer fungerer bedst når børnene oplever, at de har brug for fællesskabet, og at fællesskabet kan bidrage til at løse problemer. Vi skal være opmærksomme på:

- Hvordan vi kan understøtte, at børn gør sig erfaringer med demokrati
- Hvordan vi kan få øje på alle børn, der har noget på hjerte
- Hvilke problemer børnene kan være med til at løse

Digital dannelse

Digital dannelse handler om at kunne bruge medierne kreativt og kritisk, men børn kan ikke danne sig selv digitalt. Deres digitale mediebrug afspejler forældrenes, på godt og på ondt, og det er vores opgave at sikre børnene lige muligheder, også på den digitale front. Det er derfor vigtigt at alle børn får mulighed for skabende og varieret brug af digitale medier. Vi vil præsentere børnene for det digitale i form af iPads, interaktive tavler og andre digitale (lege)redskaber. Vi vil inddrage både legen og læring i den digitale verden, og bygge videre på børnenes nysgerrighed. Det kan eksempelvis gøres ved at tage ud i naturen med et trådløst mikroskop, kan og ende ud med at lave vores helt egen naturfilm. Ipad kan bruges til andet end underholdning, de kan også medvirke til at gøre det sjovt at lære.

Vi skal arbejde med børnenes bevidsthed om, at teknologi ikke bare er skabt til mennesker men også af mennesker, og at man som digital medborger derfor bør forholde sig kritisk reflekterede til det digitale indhold, man møder. Vi skal give dem en spirende fornemmelse af, at det der er bag skærmen, er skabt af andre – men at børnene også selv kan være med til at skabe det digitale.

Digitale redskaber skal indtænkes i alle læreplanstemaer / sammenhænge, men skal kun inddrages hvis det giver mening. Vi har på vores "stue-iPads" installeret en række pædagogiske Apps, men hovedparten af dem gør børnene til passive konsumenter af noget som andre har skabt. Den digitale dannelse tilegnes bedst gennem legende, skabende, udforskende brug af det digitale. Det betyder at legen og kreativiteten skal være i fokus når vi bruger digitale teknologier. Det handler ikke om at lære at bruge dem korrekt, det handler om at lade børnene mærke, de kan være med til at bestemme. Eksempelvis at de kan lave deres egne film og at de har ret til at sige ja og nej til at få taget og delt billeder. Alt sammen grundlæggende elementer i den digitale, demokratiske dannelse.

Vi skal lære børnene at træffe gode valg i forhold til deres digitale færden, og vi skal understøtte en adfærd, hvor fællesskaber og sociale relationer også er betydningsfulde, når legen foregår i den digitale verden. Eksempelvis hvad vil det sige at være en god kammerat, når man tager billeder og video eller sender beskeder til hinanden.

EVALUERING

Evalueringskultur

I Sct. Severin Børnehuse skal vi arbejde ud fra en evaluerende og reflekterende pædagogisk praksis, hvor den systematiske tilgang understøttes af både kvantitative og kvalitative data.

For at vi kan udvikle vores pædagogiske praksis skal der ske en systematisk evaluering. Evalueringerne kvalificeres af den dokumentation/data der indsamles. Her med fokus på både:

- Kvalitativt dokumentation / data, eksempelvis observation, børneinterview, praksisfortællinger, mv.
- Kvantitativt dokumentation / data, eksempelvis data fra hjernen & hjertet, lokale screeninger/statistik, mv.

Ved enhver evaluering skal vi være opmærksomme på følgende forhold:

- Formålet med evalueringen skal være tydeligt
- Vi skal dokumentere med fokus på læringsmiljø og fælles refleksion
- Dokumentationen skal kunne danne baggrund for analyser, der skal bidrage til at sætte retning for fremtidige praksis

Evalueringerne bliver hermed konkrete og operationelle – dvs. hvad skal vi blive klogere på, hvordan skal vi blive klogere og hvad kan vi lære af det som vi har set. Vi har i vores evalueringskultur et særligt blik

for at inddrage barnets perspektiv og børneperspektiver, og processen omkring dette er en vigtig del af vores indsamling af dokumentation samt refleksion over den pædagogiske praksis. Ledelsen er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringsplan

Temaerne i læreplanen evalueres i lige år, og foregår i 3 trin:

- Praksisdokumenter evalueres på afdelingsniveau
- Temagruppernes samler evalueringerne fra afdelinger, og reviderer herudfra teksten i læreplanen
- Læreplansgruppen udarbejder samlet evaluering. Værktøjet "Ministeriets skabelon til evaluering" anvendes til opgaven.

Det pædagogiske grundlag evalueres i ulige år, og foregår i 2 trin:

- Evalueringen foretages på afdelingsniveau
- Ledelsen samler evalueringerne fra afdelinger, og reviderer herudfra teksten i læreplanen. Evas redskab "Det pædagogiske grundlag – Selvevaluering 2019" anvendes til opgaven